

שבת קיג

משה שווערד

1. עיין מראה מקומות לדף קו [2#] בענין: גמרא גמור זמורתא תהא

2. ריטב"א על שבת דף קיג/א

קושרים דלי בפסיקיא. פי' תגורה, דלא מבטל לה כלל והמבטלה בטלה דעתו אצל כל אדם, אבל לא בחבל, פי' ואפילו חבל דגרדי כדאיתא בגמרא דגזרי רבנן אטו חבל דעלמא, ורבי יהודה מתיר דלא גזרינן:

3. רש"י מסכת שבת דף קיג עמוד א

מותר לטלטלן - לשני הקנים לתשמיש אחר, ואשמעינן דאין גרדי מקפיד עליהם, ולא הוי מלאכתן לאיסור.

4. רבי עקיבא איגר מסכת שבת דף קיג עמוד א

רש"י ד"ה מותר לטלטלן ולא הוה מלאכתן לאיסור. ע"ל קכב ע"ב תד"ה רחת. קשה לי וכי בשביל שאינו מקפיד עליו, לא מקרי מלאכתו לאיסור, דאינו מקפיד מועיל דלא הוי מוקצה מחמת חסרון כ"ס, אבל מ"מ הוי מלאכתו לאיסור ומיירי באמת לצורך גופו ומקומו.

5. מרומי שדה מסכת שבת דף קיג עמוד א

רש"י ד"ה מהו כו' והוה ליה דבר שמלאכתו לאיסור. הלשון אינו מדויק, דע"כ מיירי בצריך לגופו או למקומו. דאי לא כן פשיטא דאסור אפילו בשאין מקפיד, כמו קורנס של נפחין לקמן קכ"ב ב'. אלא דהוי אמינא דכיון שמקפיד הוי כמוקצה מחמת חסרון כ"ס, וכקורנס של בשמים דאסור. ונראה דמפרש לרב יהודא שם דס"ל דבר שמלאכתו לאיסור אסור אפילו לצורך גופו, ועיי"ש בתוס'. ורש"י ס"ל לחלק בין קפידא במלאכת האיסור, דקורנס של נפחין שהאומן מקפיד למלאכתו שיעשה בקורנס זה. ואע"ג שאינו מקפיד לעשות מלאכה אחרת ג"כ אסור. אבל בכלי אריגה שאינו מקפיד באיזה חבל שיעשה, מודה רב יהודא דשרי:

6. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קיג עמוד א

כלי קיואי מותר לטלטלם בשבת. פרש"י ז"ל לטלטלם ככל כלי שמלאכתו להיתר, דחזו הקנים לתשמיש אחר ואין הגרדי מקפיד עליהם, ולישנא דמותר לטלטלם בשבת משמע הכי, אבל אינו מחזור בטעם, ויותר נראה לפרש דמותר לטלטלם לצורך גופו ולצורך מקומו קאמר, ככל כלי שמלאכתו לאיסור, ואפילו כובד העליון וכובד התחתון, ולא אמרינן כי על ידי שניהם שהם כבדים וגם שהם קרובים להתקלקל מייחד להם מקום והווי להו כמוקצה מחמת חסרון כ"ס או כדבר שאדם מייחד לו מקום ואין בדעתו לטלטלו משם כלל, וכן מצאתי בפסקי הר' ישעיה ז"ל.

7. תרומת הדשן סימן סד

שאלה: סכין התחוב בכותל של עץ מבעוד יום, או תקעו בספסל או בדה שאינם מחוברים, שרי להוציא הסכין בשבת או לא?

תשובה: יראה דהיכא דתקעו הוא בכותל שהוא מחובר, יש לחוש לאסור אם מוציאנו. משום דתנן בהבונה /שבת קב ע"ב/: הקודח כל שהוא חייב, ומפרש התם תלמודא אליבא דרב, דקי"ל כוותיה באיסורי, דקודח חייב משום בונה, וחייב קודם שנתמלאה הנקב, כדאיתא התם בגמ' ופרש"י. וא"כ בהוצאת הסכין היכא דתקוע קצת בחוזק, כמעט פסיק רישיה הוא, שלא יוסיף בנקב והוי ליה קודח כ"ש. ואין נראה להביא ראייה להיתר, מהא דכתב במרדכי פ' חבית. שאם היה סכין תקוע בחבית מותר להוציאנו ולהכניסו, שהרי אינו מתכוין להוסיף, ומייתי ראייה מפ' במה טומנין /שבת נ' ע"ב/, האי סכינא דביני אורבי דצה ושלפה דצה ושלפה שרי. וי"ל דכיון דחבית כלי הוא, ואין בניין וסתירה בכלים בדבר שאין בו חיזוק ואומנות לכ"ע, ולהכי אין בו משום קודח, אפי' אי הוי אי אפשר שלא יוסיף בנקב. וא"ת דמחייב משום דמתקן פיתחא? הא מסקינן התם פ' חבית דבר תורה דכל פתח שאינה /שמא צ"ל: שאינו/ עשוי להכניס ולהוציא לא שמייה פיתחא הוא, אלא דחכמים גזרו בכל פתחים ונקבים גזירה משום לולין דתרנגולים דאינהו עשויים להכניס ולהוציא כדאיתא התם.

ולחכי קא מכוין להוסיף איסור, אבל בשאין מתכוין, גובל לומר אפי' אי פסיק רישיה הוא שרי, דבאיסור דרבנן יש לחלק בין מתכוין גמור, לפסיק רישיה, כדאיתא בתשובת מור"ם במרדכי פ' הזורק. אמנם נראה דהאי סכין התקוע בחבית איירי שהוציאוהו והכניסוהו כבר בחול, ולא פסיק רישיה הוא שיוסיף בנקב. מדמייתי עלה ראייה מפ' במה טומנין, מסכינא דביני אורבי דצה ושלפה כו'. וההיא ע"כ איירי דלאו פסיק רישיה היא שירחיב הגומא, דר"י פ"א כירה/שבת מג ע"ב תד"ה דכ"ע/ דלהכי בעינא דצה כדי שלא יזיז עפר ממקומה ומשום מוקצה. ומ"מ ע"כ מודה הוא דאי הוי פסיק רישיה להרחיב את הגומא הוי אסור, דעושה גומות ואינו צריך לעפרה חייב מדאורייתא משום בניין. כדאיתא בהדיא פ"ק דביצה/ח ע"א/ גבי דקר נעוץ. וא"ת אי איירי סכין התקוע בחבית דלאו פסיק רישיה הוא, א"כ מאי קמ"ל? פשיטא! דבכל דבר שאינה מתכוון אפי' במלאכה דאורייתא שרי, דקי"ל כר"ש. וי"ל דאצטריך לאשמעינן דלא גזרו דילמא אתי לכיין שיוסיף בנקב, הואיל וידעינן דניחא ליה בהרחבת הנקב. כדאשכחן דגורנין דילמא אתי לאשוויי גומות פ' הבונה/צ"ל פ' המצניע שבת דף צה ע"א/ ופ"ב דעירובין/קד ע"א/ גבי נשים המשחוקות באגוזים, דפר"י דהנהו כולוהו גזרות דילמא אתי לאשוויי גומות במתכוין, כדאיתא במרדכי ריש פ' הבונה ובסוף פ' תולין. והוא מייתי ראייה מדצה ושלפה דלא גזרינן התם דילמא ירחיב הגומות במתכוין כדי שיוכל להכניס הסכין בקל. ומהשתא שהוכחנו דסכין התקוע בחבית מיירי בלאו פסיק רישיה הוא, מתיישב אפילו בחבית גדולה שמחזקת יותר מ' סאה. דכתב א"ז אהא דמתיו ראשו בסייף דחבית גדולה כזאת שייך בה בנין כמו בקרקע. ואי הוי פסיק רישיה חייב משום קודח כמו בתקוע בכותל, כדמפרש לעיל, אבל סכינים דביני אורבי אין נראה להייבו משום קודח. אפילו אי לא דצה ושלפה דהתם אינה אלא שמפריד אורבי מהדי, שהרי אינו גוף אחד ולא שייך בה קודח, אבל משום הרחבת גומא שייך בה. ולכך נקט ר"י האי לישנא, ולא לשון קודח. וכיון דכבר נהגו העולם לאסור ולהוציא סכין התקוע בכותל, ואשכחין ביה טעמא כדפרשי, יש לנו לקיים המנהג אפי' הוא לקולא, כ"ש לחומרא. אבל אם תקוע הסכין בדבר תלוש בספסל וכה"ג לא ידעינן כלל טעם וסברא לאסור, והמחמיר בדבר מפרזי הוא על מדותיו.

• עיין בספר מגן אברהם על או"ח סימן שיד:ה

8. תוספות מסכת שבת דף קיג עמוד א

מקפלים כלים כו' - מכאן למדנו דאסור לקפל טליתות של ב"ה לפי שהם צורך מחר.

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שב סעיף ג

מקפלים כלים בשבת לצורך שבת ללבשם בו ביום. ודוקא באדם (אחד), ובחדשים שעדיין לא נתכבסו, ולבנים, ואין לו להחליף; ואם חסר אחד מאלו התנאים, אסור. ויש מי שאומר דלקפלו שלא כסדר קיפולו הראשון מותר בכל ענין, ונראין דבריו.

10. משנה ברורה סימן שב

(ט) ונראין דבריו - וכן סתמו האחרונים לדינא. ומ"מ מי שרוצה להחמיר על עצמו שלא לקפל כלל ודאי עדיף [מחה"ש]. מציעין את המטות מלילי שבת לשבת ולכתחלה טוב יותר שיציע מע"ש אבל אין מציעין משבת למוצאי שבת ומ"מ אם המטה עומדת בביתו והוא דבר מגונה ובזיון לשבת שיעמוד כך מותר להציע דמקרי צורך שבת [מ"א וש"א]:

11. ספר שערים מצויינים בהלכה

ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת, אבל לא משבת למוצאי"ש. הא דנהגו הנשים שמציעין את המטות בשחרית בשבת אף שאין ישנים עליהם בו ביום, עי' בשו"ת באר שבע (באר מים חיים סי' ה) שתמה על הטור וב"י שהשמיטו דין זה. ובמג"א (סי' שב סק"ו) התיר להציע המטה העומדת בחדר שדר שם דאיכא בזיון שיעמוד כך וצורך השבת הוא, ומדברי הבאר שבע משמע דאף זה אסור. ועי' בא"ר (ריש סי' רפט). ועי'

12. תוספות מסכת שבת דף קיג עמוד א

אבל יש לו להחליף לא - ולנו שיש לנו להחליף אסור ומסתפק ר"י אי קרי יש לו להחליף כשאין לו יפה כזה.

13. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קיג/א

וכבדתו מעשות דרכיך שלא יהא מלבושך של שבת וכו'. קשא הוה ליה למימר וכבדתו שתחליף בגדיך בשבת, ונראה לי בס"ד רמז לפי דרכו בזה, דאף על פי שמחליף יזהר שלא יהיו מלבושיו דומין במראיהם וצורתם

וגופם למלבוש של חול דהרואהו חושב שלובש מלבוש של חול ולזה דייק לומר שלא יהיו מלבושך של שבת כמלבושך של חול, רצונו לומר דומה לו ואף על פי שהוא בגד אחר משום דאין ניכר בזה כבוד שבת, אך עדיין קשא למה מפרש הכבוד על מלבושים דוקא ולא מפרש ליה על אכילה גם כן, דהא בכיבוד אב ואם אמרינן איזהו כבוד מאכילו ומשקהו ומלבישו, ונראה לי בס"ד דעל אכילה לא אפשר לומר שלא יהא מאכלך של שבת כמאכלך של חול, יען כי עיקר האכילה הוא הלחם והבשר וזה גם בחול מוכרח לאכל, אי נמי נראה לי בס"ד דמסתברא לפרש וכבדתו על מלבושים טפי מאכילה, כי באכילה אינו ניכר הכבוד אלא בשעה אחת שאוכל בה, וגם הוא דוקא בביתו על שלחנו, מה שאין כן כבוד המלבושים הוא כל היום, וגם הוא כל היום שלובש הוא נראה בחוץ לעיני בני אדם:

14. ספר שערים מצויינים בהלכה

כיון דכל יומא לא קעביד, והאידנא הוא דקא עביד, לא מיתחזי כרמות רוחא. כתוב בשו"ת מהר"י מברונא (סי' צו) דסתם בני אדם אין להם להתלבש בכגדי ארוכים יותר מהנהוג, ורק לכבוד שבת מותר, ומסתייע מגמרא זו ומעוד כמה מקומות שכן יש לנהוג. (ועי' בגמ' פסחים (נה:)) דכל שיש יוהרא, יש גם איסור בזה.

ובהא דנוהגים ללבוש בשבת בגדים ארוכים, נ"ל דמקורו מכאן דר' יוחנן קרי למאני מכבדותא, וא"כ צריך לבושי הכבוד. והמהרי"ל (ליקוטים) כתב דבגדים קצרים הוא

דרך הריקים וארוכים הוא דרך חשובים. ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ב סי' עב ס"ק לח). ועי' מה שכתבנו בענין זה במס' סנהדרין (צד. ד"ה כי הא).

15. חידושי אגדות למהר"ל שבת דף קיג עמוד א

שלא יהא מלבושך כו'. פי' זה, כי השבת הוא קודש כדכתיב (שמות ל"א) קודש היא לכם, כל דבר שהוא קודש נבדל מן עניני החמרי, כמו שהוא השבת נבדל מן המלאכה שכל מלאכה הוצאה [לפעל] וכל הוצאה לפעל הוא שייך לגשם אשר יוצא לפעל, ולפיכך המלאכה אסורה ביום השבת שהוא קודש. ומפני זה ראוי יום השבת הקודש לכבוד, כי הדבר הנבדל מן החומר יש בו כבוד וחמרי אינו בעל כבוד. ולפיכך אמר הכתוב (ויקרא י"ט) [מפני שיבה] תקום והדרת פני זקן שיש לכבד הזקן שקנה החכמה שאינו גשמי, כי ראוי הכבוד למי שמסולק מן החמרי. ולפיכך ראוי השבת שהוא יום קודש נבדל מן הגשמי החמרי שהרי קודש הוא, ולפיכך ראוי שלא יהא מלבוש של שבת כמו מלבוש של חול כדי שיהיה האדם מכובד במלבוש שלו, ודבר זה מבואר.

16. שעורים לזכר אבא מרי ז"ל [סא, סג]

עיין ברמב"ם פרק ל' ה"ג: „ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה ולא יהי מלבוש החול כמלבוש השבת ואם אין לו להחליף משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החול“. הרי הרמב"ם תובע מן האדם שני דברים: א) שילבש כסות נקיה ויפה; ב) שכסות שבת תהא שונה ממלבוש החול. כמו כן עיין בה"ז: „איזהו עונג זהו שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר וכו' ואם אין ידו משגת אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת“. לכאורה צ"ע: במה משבח הוא את מאכלו ע"י הוספת ירק, סלק? אמנם התשובה פשוטה היא. ההלכה העיקרית של מצות עונג היא כמו במצות כיבוד – שינוי מימות החול. לא תהא סעודת שבת כסעודת חול, הבדלת היום ויהודו – עיקר העיקרים הוא. עיין בשבת (ק"ט, א): „וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחור א"ל בני רב פפא בר אבא לרב פפא כגון און דשכיח לן בישרא וחמרא כל יומא במאי נישגייה אמר להו אי רגיליתו לאקדומי אחוזה אי רגיליתו לאחוזה

אם כן, ישנן שתי מצוות כיבוד: א) עיקר המצוה בערב שבת לקבל פני השכינה. ב) שיהיה הבית מוכן, מפואר ומקושט ושיאה לבוש בגדי שבת. כמובן, הקיום השני נובע מן הראשון. אם שבת מסמלת נוכחות הקב"ה, אז צריכים להכין את הבית בשבילו. בכתוב בישיעהו שתי מצוות כיבוד מפורשות. וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד – זהו הכיבוד של תודעת והרגשת השראת שכינת קוב"ה.

17. ספר פניני הרב [סב-ג]

כיבוד ועונג: כתב הרמב"ם (רפ"ל מהל' שבת) ארבעה דברים נאמרו בשבת, שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין עיי' הנביאים. שבתורה זכור ושמור, ושנתפרשו עיי' הנביאים כבוד ועונג שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדוש ד' מכובד. בדרך כלל אנו רגילים לומר שהמצוות שהן מדברי קבלה גדרם הוא, שהן אך מדרבנן, אך מאחר שזכרו בספרי נביאים וכתובים, חזינן שיש עליהן הסכמת רוח"ק, מדזכרו בכתבי הקודש, וממילא שייך לומר כדברי ר"ת דדברי קבלה כדברי תורה דמייין לענין להחמיר בהם כמו בדאורייתא. וכן הביאו כמה מוסקים לדינא בשם הטורי אבן, דספק דברי קבלה לחומרא כמו בספקא דאורייתא.

אך בדברי הרמב"ם כאן (בקשר לכבוד ועונג) משמע מלשונו (שכתב שנתפרשו עיי' הנביאים) דאין זה כמו דברי קבלה דעלמא, אלא מדברי הנביא ישעיהו באו לפרש ולבאר מה שכלול בפסוקים דאורייתא דזכור ושמור, ונמצא דבאמת כיבוד ועונג מצוות דאורייתא הן, אלא שקראן הרמב"ם דברי סופרים כדרכו בשאר מקומות בחיבורו לקרוא אף לדינים דאורייתא בשם דברי סופרים, כל שאינן מבוארים בתורה שבכתב, אלא רק ידועים מכח התורה שבעל פה, ועיין רמב"ם פ"א ה"ב מהל' אישות וכסף משנה שמה.

ובביאור ההבדל שבין כיבוד לעונג, עיי"ש ברמב"ם ה"ב - איזהו כבוד וכי, ושם בהלכה ז' - איזהו עונג וכי. ויש מפרשים שכוונתו לחלק ולומר שכל שיש בו הנאת הגוף - היינו עונג [לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם], בניגוד לרחיצת פניו ידיו ורגליו ולבישת כסות נקייה ונר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת - שבכל אלו מתקיימת מצות כיבוד, דאין בהם הנאת הגוף ממש. [ועיין ערוך השולחן סי' רס"ג סק"ד בשם הספר תוספת שבת.] אך רבנו הזכיר את דעת הגר"א (בביאורו לא"ח סי' תקכ"ט) שהגדיר אחרת את החילוק שביניהם, דכיבוד גדרו - כל ההכנות שעושים מבעוד יום בעד שבת, ועונג היינו - כל מה שנהנין בשבת גופא.

[ולפי זה נראה שמונהגנו לומר פרקי תהלים בתורת קבלת שבת, מדיני כיבוד הוא, עיי"ש ברמב"ם ה"ב - שישב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת. [ועיין משי"כ בספר נפש הרב (עמ' צ"ח)].

18. ספר פניני הרב [סח-ט]

בגדי שבת: א) אחרי פטירת הרבנית, התחילו התלמידים לנסוע לברוקליין (בוסטון) בקיץ, ורבנו הגיד שיעורים בפניהם בבנין של ישיבת רמב"ם. גם ביום השבת היה מעביר שיעורים, וכמה בעה"ב שהיו עסוקים במלאכתם משך כל השבוע גם כן השתתפו בשיעור של יום השבת. בקיץ אחד אירע שמזג האוויר היה כל כך חם, שהיה קשה ללכת ברחוב ביום חבוש בחליפה, והיה שמה בעה"ב אחד שגר בריחוק מקום משיבת רמב"ם, שהתפלל בשבת בבקר בישיבה, ואחר גמר התפילה הניח שם את טליתו וחליפתו (בבנין הישיבה), וחזר לביתו בהילוך של ג' רבעי שעה, ואח"כ חזר אחר הצהריים לישיבה בכדי לשמוע את השיעור. כשראהו רבנו נכנס לבנין הישיבה לבוש רק בחולצתו ושרווליו, הוכיחו על כך שהולך בשבת בלי החליפה. והשיבו הלה, שהניחה בישיבה מן הבוקר, כדי שיוכל ללבושו לתפילת מנחה. ואמר לו רבנו שהנהגה כזו היא לא נכונה, כי בשבת צריכים להתלבש "שבתדיק" לא רק בשעת התפילה, אלא אף משך כל היום [עיין בספר נפש הרב (עמ' רנ"ז)], ואסור לו ללכת ככה ברחוב בחלוקו בלי חליפתו. והחום היה כל כך גבוה באותו הקיץ, עד שהוכרח אותו הבעה"ב להפסיק מלבוא ולהשתתף בשיעורים (של שבת) בגלל הדבר הזה. [שמעתי מהר"ר מרדכי וויליג, הי"ו.]

ב) בשנים האחרונות לעת זקנותו היה רגיל רבנו לנסוע מבוסטון לנוי יורק ביום ג' בבקר, וכשהגיע לחדרו בפנימיה שבישיבה היה שותה כוס קפה חם, ולפעמים טועם קצת עוגה, ואחר כך נכנס להגיד את השיעור.

ופעם אירע מחמת רתית ידיו, ששפך את כל הכוס על מכנסיו, והבחור שהיה משמשו אז בחדרו קפץ תיכף ממקומו מתוך פחד לראות שלא נכווה רבנו ברגלו, כי היה אז מאוד חלש במצב בריאותו. וכששאל את רבנו אם נכווה מחמת חום הקפה, התחיל רבנו לדבר כאילו לעצמו ולומר כמה פעמים (באנגלית) "זאת היתה האשמה שלי", והשמש לא הבין כוונתו, עד שהסביר לו, שבאותו הבקר כשקם ממתו והוציא מתוך ארון הבגדים חליפת בגדים והתלבש בו, לא הכיר עד לאחר שכבר גמר להתלבש, שבטעות לבש בגדי שבת, אלא שמתוך חולשתו שלעת זקנותו התעצל, ולא החליף את בגדיו להתלבש בבגדי חול, ועכשיו הרגיש בעצמו שקיבל את עונשו מן השמים על שלבש בגדי שבת בימות החול, והוכרח לשלוח את הבגדים למכבסה שניקום. [שמעתי מהר"ר פייערשטיין, שיחי.]

19. תוספות מסכת שבת דף קיג עמוד ב

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול – [1] פי' בקונטרס כגון מקח וממכר ואין נראה לר"ת דהא כבר נפקא ממצוא חפצך [2] אלא אומר ר"ת כדאמר בוירקא רבה (פ' לד) ר"ש בן יוחי הוה ליה אימא סבתא דהות מישתעיא סגיא אמר לה אימא שבתא הוא שתקה משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול ובירושל' אמרי' בטורח התירו בשאלת שלום בשבת.

20. בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף קיג עמוד ב

ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול [3] שלא יוציא דבריו לבטלה ובעסקי הבאי וכל שכן במקח וממכר וחשבונות אלא בדבר תורה ואם אינו כדאי לדברי תורה יתעסק בנפלאות השם ובמצותיו וכיוצא בזה בענינים אלו ודרך צחות אמרו בירושלמי אמיה דרבי שמעון בן יוחאי כד הות מישתעיא סגין הוה אמר לה שבת היום ואע"פ שהדבור אסור הרהור מותר כגון שיהרהר כך וכך הוצאה אני צריך לזה שלא נתנה תורה למלאכי השרת:

21. דף על הדף שבת דף קיג עמוד א

בגמ': שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול וכו'. השפת אמת כאן מעיר דהרי גם בחול אסור לדבר דברים בטלים כמבואר ביומא (י"ט ע"א) דעובר בלאו. [2] וכתב: וצ"ל דבשבת צריכין לדקדק אפילו בדיבור הצריך שלא יאריך בדיבורו וכו' ע"כ והוא דבר נפלא.

וי"ל להוסיף בזה דהנה השפת אמת (פר' כי תשא - תרס"ב) כתב דהתורה שלומדים בשבת אין בה שכחה, כיון דהשכחה באה לעולם מחמת חטא העגל וניטלו הכתרים מבנ"י, ואי' מהאר"י הק' דבש"ק מחזירים

את הכתרים לבנ"י, א"כ חוזרת המדרגה שקודם חטא העגל ולכן אין בתורה זו שכחה ע"ש. וראה בלב שמחה על שבועות (שנת תשל"ח) בזה באריכות. וראה עוד בלקוטי יהודה (שמות ה"ב עמ' צ"ח) בשם כ"ק אדמו"ר בעל האמרי אמת צ"ל דאותיות של שבת לא פרחו מהלוחות ע"ש, וזה כהנ"ל. וי"ל כעת, דהרמז הוא, דאותם לומדי תורה שלומדים בשבת, היינו שלומדים כל השבוע בבחינת שבת - דהיינו בבחינה זו שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, וכפי' השפ"א הנ"ל למעט גם בדיבור הצריך. באותם ת"ח לא שולטת השכחה, כיון שאין אצלם שום דבר חוץ מתורה ודו"ק. ועפ"י השפ"א בפר' כי תשא הנ"ל, י"ל בקדושין (ל"א א) לעולם ישליש אדם שנתיו וכו' וברש"י ב' ימים מקרא, ב' ימים משנה וב' ימים תלמוד, וע"ש בנחלת משה שדקדק מה יעשה לרש"י בש"ק, אך לשפ"א לפי הנ"ל א"ש, דבש"ק יחזור על הלימוד של כל השבוע, ואז לא ישלוט בזה שכחה, ודו"ק היטב.

[4] ובקשר לדין זה [דשלא יהא דיבורך של שבת וגו'], הוסיף רבינו הגרי"ד סולוביצ'יק ז"ל ואמר, שאף שזה נוהג גם ביום טוב, ומכל מקום, צריכים לדקדק בזה בשבת יותר מאשר ביום טוב, והראיה (ממנהג העולם), דאין אומרים תחינות לא בשבת ולא ביום טוב, ומכל מקום אומרים אבינו מלכנו בראש השנה ויום כיפור, אלא אם חל בשבת. וכן התחינה רבונו של עולם (שעל החלומות) שאומרים בשעת נשיאת כפים, שאף שנהגו לאומרו ביום טוב, מכל מקום אין אומרים אותו בשבת. [עיין שו"ת משיב דבר להנצי"ב שיישב מנהג העיר וואלאז'ין, שנהגו לאמרו אפילו ביום טוב שחל בשבת] ובהרבה קהילות נהגו לשנות מקצת מן הפיוטים מחזרת הש"ץ דשחרית לחזרת הש"ץ דמוסף - כשחל ראש השנה בשבת, ואין לזה שום טעם אחר חוץ מזה - שלא יהא דיבורך בשבת כדיבורך של חול. [ספר מפניני הרב ע' סג - ד]

22. תרומת הדשן סימן סא

שאלה: מה שנוהגים רוב בני אדם אף המדקדקים במעשיהם, להתאסף ביום השבת לאחר יציאת בהכ"נ, ולספר שמועות מעניני מלכים ושרים וערך המלחמות וכה"ג, יש חשש איסור בדבר או לאו? תשובה: יראה דצריך לדקדק בדבר, דהתוס' וכן האשירי כתבו בפ' אלו קשרים, דאסור להרבות בשיחה בטילה בשבת כדמוכח בעובדא דאימא דרשב"י. כדאיתא בויק"ר דהוי לר"ש אימא סיבתא, דהוי משתעי סגי, א"ל אימא שבתא הוא ושתקה, משמע דאין כ"כ לדבר בשבת כמו בחול, ובירושלמי אמרינן דבדוחק וטורח התירו בשאלות שלום בשבת עכ"ל. הא קמן להדיא דאסור להרבות דברים כמו בחול, וכש"כ יותר מבחול. [5] אמנם אם אותם בני אדם מתענגים בכך, כשמדברים ומספרים שמועות מהמלכים ושרים ומלחמותיהם וכה"ג, כדרך הרבה בני אדם שמתאווים לכך, נראה דודאי שרי. דכה"ג כ' בסמ"ק דבחורים המתענגים במרוצתם ובקפיצותם.

מותר; וכן לראות כל דבר שמתענגים בו לראות ע"כ. הא חזינן דאע"ג דדרשו חכמים וכבדתו מעשות דרכיך, שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול, פי' שלא ירוץ ויקפוץ, ואעפ"כ אם עושה להתענג ולאות נפשו שרי. ה"ה לענין שיחה יתירה, דנפקא לן נמי מההיא קרא ממצא חפצך ודבר דבר, כמו שפירשו התוספות והאשירי דלעיל. **אמנם ראיתי הרבה פעמים, שמקצת מאותם בני אדם המתאספים לספר שמועות הללו, אינם מתענגים בריבוי שמועות הללו, אלא שעושים כן לרצון חבריהם הנאספים עמהן. כה"ג נראה דיש חשש איסור לאותן שאין מתענגים.**

23. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף קיג: שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. פרש"י כגון מקח וממכר וחשבונות. והתוס' פירשו עפ"י המ"ר, שאין לדבר כ"כ בשבת כמו בחול. ויש להסביר דתנן במס' דמאי (פ"ד) דבשבת גס ע"ה נאמן על המעשרות, משום דאימת שבת עליו לעבור עבירה ולשקר, וה"נ כאן ע"י אימת שבת ממעט הדיבור, כי כן טבע האדם כשיש אימה ממעט הדיבור, וכיון שממעט הדיבור, ממילא אינו משקר, ובספר היראים (סי' צד) הוכיח מגמ' יבמות (ו:) כתיב (בהר כו-ב) "את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו", מה שבת, לא משבת אתה מתיירא, אלא ממי שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש כן וכו'. וכן בתיקוני זוהר דורש בראשית ירא שבת.

24. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף קיג עמוד ב

פסיעה גסה נוטלת אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם. פי' חלק אחד מכל הנשאר במאור עיניו אחר כל פסיעה ופסיעה, דאי לא בחמש מאות פסיעות עיניו כהות.

ומהדר ליה בקידושא בי שמישי. [1] פי' ביין קידוש של לילי שבת, [2] ויש שפירשו שנותן ממנו על גבי העין, דאילו בתוך העין הא אסרינן בפירקא דלעיל (ק"ח ב). [3] ואחרים פירשו דכיון שאין רפואתו בטבע העין אלא בחביבות המצוה וקדושתה, אפילו בתוך העין מותר דליכא למיגזר בהא משום שחיקת סממניו, [4] ואחרים פירשו דהכא בשתיית כוס של קדוש הוא דמהדר ליה בזכות המצוה, וכן פרש"י ז"ל, ודכו"ע פסיעה גסה דשבת אסורה ולית תקנתא בקידושא דבי שמישי, ומיהו בדבר מצוה שרי למרהט בשבת כדאיתא בפ"ק דברכות (ו' ב).

25. בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף קיג עמוד א

והוא שאמרו מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך בשבת כהלוכך בחול ר"ל שלא ילך בפסיעה גסה כמי שהולך לעסקיו ואף בחול ימנע ממנה כמה שאפשר לו אלא לפי הצורך שפסיעה גסה מזקת לעינים [5] אלא שכל שהזקק בה בחול מתרפא ממנה במנוחת שבת והוא המשל בקידושא דבי שמישי כלומר משיכנס בקדושת שבת ופסיעה גסה פירשו בה כל שהיא יותר מאמה בת ששה טפחים:

26. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קיג/ב

ומהדר ליה בקדושה דבי שמישי. נראה לי בס"ד הטעם שיועיל לזה קדוש הלילה ולא קדוש היום, היינו כי בלילה יש שבעים תיבות של ויכולו ושל ברכת הקדוש, שהם ל"ה ול"ה מספר ע', ואומרים זה על היין

שהוא מספר ע', לאור שני נ"ר שעולים ת"ק, הרי כאן ע' של קריאה, וגם ע' של יין, כנגד שני עינים של אדם שחסר מהם אחד מת"ק שהוא סך הרמוז בשתי נר של שבת, **לכך של לילה מסוגל לדבר זה**, ובזה יובן [בראשית מ"ט י"ב] חכלילי עינים מיין, חכלילי לשון כחל המחזק את העינים כמ"ש מהרח"ו ז"ל בספר עץ הדעת טוב, ייין הוא יין הקדוש שיוצא מן הענבים שהם ב' עינים לכך מגין על העינים:

27. ספר שערים מצויינים בהלכה

(קח:). ואחרים פירשו כיון דאין רפואתן בטבע העין אלא בחביבות המצוה וקדושתה, אפי' בתוך העין מותר, דליכא למיגזר ביה משום שחיקת סממנין. ועי' בחי' הר"ן בשם ה"ר יונתן דהמשימין מיין הקידוש על עיניהם טועים הם, דאסור לתת יין לתוך העין מפני שהוא מלקה הגוף וקא עבר משום כל תשחית. וצ"ע דהא בגמ' שם מבואר דאדרבה זהו רפואה ולא קאסרינן רק בשבת משום גזירת שחיקת סממנין.

ומהדר ליה בקידושא דבי שמשו. פרש"י השותה מיין של קידוש בלילי שבתות וכ"כ הר"ן. ועי' במג"א (סי' רע"א ס"ק כג) בשם מהרי"ל דקודם קידוש יתן עיניו בנרות, כי שני פעמים נר עולה ת"ק והיא רפואה לפסיעה גסה. ועי' בא"ר (שם ס"ק כא). וכחי' הריטב"א כתב דיש שפירשו שנותן ממנו ע"ג העין, דאלו בתוך העין הא אסרינן לעיל

28. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף קיג עמוד ב

אלו בגדי שבת כו'. עיין פירש"י ועי"ל מדכתיב שמלותיך לשון רבים ולא כתיב שמתך דרשו אלו בגדי שבת דלבשה בגדי חול וגם בגדי שבת לקחה עמה ולא הלבשתן עד אחר שירדה לגורן כדי שלא יאמרו זונה היא ובהא נעמי נמי חשה שלא תלבשה בגדים נאים של שבת עד אחר שתירד לגורן והיינו דכתיב ולא כתיב והלבשת והיינו תן לחכם בלבישה ויחכם עוד ברחיצה וסיכה ודו"ק:

29. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף קיג עמוד ב

שהחומץ כו'. דמאי רבותיה שא"ל וטבלת פתך וגו' שזה ודאי מאכל פועלים אלא אשמעינן קרא למר שהחומץ יפה לשרב ולמר רמז לה כו'. שמעשיו קשין כחומץ ומנו מנשה דלא מצינו בכל מלכי יהודה שהרשיעו כל כך כמנשה ונתיישן כ"כ במלכותו חמשים וחמשה שנים כחומץ הזה שכל עוד שמתיישן הוא יותר קשה וק"ל:

30. ספר תורת משה לחת"ס - לשביעי של פסח

ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה, ואיתא במדרש שהי' רוצים המלאכים לאמר שירה אמר הקב"ה מעשי ידי טבעו בים ואתם אומרים שירה בשם חכם אחד שי"ל כי הנה מצינו בסנחריב שמתו כולם בליל פסח ואמרו חז"ל (סנהדרין דף ע"א) שהיו שומעים קול שירה של מלאכי' כשהיו אומרי' שירה ועי"ז הי' מתים וה"ה גם בפרעה הי' רוצים המלאכים לאומר שירה כדי שימותו המצרי' ע"י שמיעה זו אבל הקב"ה משלם מדה נגד מדה לפי' שהי' המצרי' משליכים בני ישראל במים לפיכך נשקעו המצריים בים והי' הקב"ה רוצה להמית את מצרים במים מדה נגד מדה וזה שאמר הקב"ה מעשה ידי שהמה ילדי בני ישראל טבעו המצריים וצריך לשלם להם מדה כנגד מדה ואתם רוצים לומר ולהמית אותם על ידי שירה, ודו"ק:

31. דף על הדף סנהדרין דף נב עמוד א

בגמ': שני חוטין של אש יצאו וכו' ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ושרפום וכו'. ובגמ' שבת (קי"ג ב): עה"פ (ישעיה י, ט"ו): "ותחת כבודו יקר יקוד וגו' רבי אלעזר אומר 'ותחת כבודו' - תחת כבודו ממש, רבי שמואל בר נחמני אמר: תחת כבודו - כשריפת בני אהרן. מה להלן שריפת נשמה אף כאן וכו'". וכתב בספר אור הישר (שם) דצ"ל דר"א דפליג על רשב"נ, לא פליג על עצם הענין דאצל בני אהרן היה שריפת נשמה וגוף קיים, שהרי בסנהדרין (נ"ב א) ס"ל לר"א גופי' שהיה כן, אלא פליג עלי' רק לגבי ההיא קרא דישע'י ודו"ק. (פרדס יוסף החדש פר' במדבר)